

תקופה ראשונה:

הלאומיות בישראל ובעמים - ראשית הדרך עד 1920

פרקי הלימוד

פרק א': תופעת הלאומיות ומאפייניה באירופה במאה ה-19

1. המאפיינים של תופעת הלאומיות המודרנית כתופעה חברתית, תרבותית ופוליטית.
2. המאפיינים של התנועות הלאומיות שהתגבשו באירופה במאה ה-19.
3. הגורמים לצמיחת התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19 ולגיבושן.

פרק ב': התנועה הלאומית הציונית ומאפייניה העיקריים

1. הגורמים לצמיחת התנועה הציונית ולהתארגנותה.
2. תרומתו של הרצל לכניית התנועה הציונית ולארגונה: 'מדינת היהודים', 'תכנית באזל', הקמת מסגרות למימושה, ניסיונות לקדם קבלת צ'ארטר, ויכוח אוגנדה.
3. א. הוויכוח בין הציונים בסוגיה: מהי הבעיה העיקרית של היהודים בגולה ומהן הדרכים להתמודדות עמה.
ב. העמדות השונות בקרב הציונים בשאלת התרבות והחברה העתידה לקום בארץ-ישראל.

פרק ג':

דפוסי פעולתה של התנועה הציונית בגולה ובארץ-ישראל עד סוף

מלחמת העולם הראשונה

1. דפוסי הפעולה של התנועה הציונית בגולה, (אגודות ציוניות, תרבות ציונית, מסגרות לעלייה ולהכשרה) ותרומתן לכיסוס התנועה הציונית.
2. פעולותיהם של הציונים בארץ-ישראל עד מלחמת העולם הראשונה (הסיבות לעליות, מפת ההתיישבות, צורות ההתיישבות, מסגרות פוליטיות, ביטחוניות, חינוכיות ותרבותיות, אישים וארגונים שסייעו לפעילות הציונים).
3. התנועה הציונית והיישוב היהודי בארץ-ישראל בימי מלחמת העולם הראשונה:
  - א. עמדת מנהיגי התנועה הציונית כלפי הצדדים הלוחמים, ההתלבטות בשאלת התמיכה באחד הצדדים הלוחמים.
  - ב. המדיניות של השלטון העות'מני כלפי היישוב היהודי בארץ-ישראל בזמן מלחמת העולם הראשונה: יעדים ודרכי פעולה למימושם.
  - ג. קשיי היישוב היהודי ודרכי התמודדותו עם הקשיים: הוועד להקלת המשבר, ניל"י.
  - ד. 'הצהרת בלפור': תוכנה והקשיים הנובעים מנוסח ההצהרה, האינטרסים של בריטניה במתן ההצהרה וכיצד קיבלו אותה הציונים, היהודים המשתלבים, הערבים.

תקופה שנייה:

אירופה והמזדה"ת בין שתי מלחמות העולם והיישוב היהודי בארץ-ישראל בימי מלחמת העולם השנייה

פרק א': אירופה וארצות אגן הים התיכון בין שתי מלחמות עולם

1. 14 הנקודות של וילסון' וחוזה ורסאי.
2. השינויים העיקריים שחלו במפה המדינית של אירופה ושל המזרח התיכון (כולל שיטת המנדטים).

פרק ב': בניין הבית הלאומי היהודי בארץ-ישראל בין שתי מלחמות העולם

1. כתב המנדט ותרומת השלטון הבריטי לפיתוחה של הארץ.
2. דרך בניין הבית הלאומי בשנות העשרים והשלושים: הסיבות לעלייה, מאפייני העולים וההישגים בתחומים האלה: התיישבות חקלאית ועירונית, מסגרות חברתיות, כלכליות ופוליטיות וכינון המוסדות הלאומיים.

פרק ג':

יהודים, ערבים ובריטים בשנות השלושים והיישוב היהודי בארץ-ישראל בימי מלחמת העולם השנייה

1. התגברות המתח בין שני הלאומים בארץ-ישראל והשפעותיו. היערכות היישוב היהודי בתחום הביטחון.
2. השינויים במדיניות בריטניה בארץ-ישראל מתמיכה בתכנית החלוקה ועד ליישום מדיניות הספר הלבן השלישי.
3. היערכות היישוב והתנועה הציונית לחיזוק הבית הלאומי לקראת מדינה בימי מלחמת העולם השנייה.

תקופה שלישית:

נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה

פרק א': מבוא - המשטר הטוטליטרי

המאפיינים של המשטר הטוטליטרי ודוגמאות מברית-המועצות הקומוניסטית או מאיטליה הפאשיסטית.

הערה: מטרת הלימוד של פרק זה היא לסייע לתלמידים להבין כיצד מאפייני המשטר הטוטליטרי מאפשרים לשליט לממש את האידאולוגיה שלו ולכפות אותה על כל האזרחים והתושבים במדינה.

פרק ב': גרמניה – מדמוקרטיה לנאציזם (1933-1939)

1. האידאולוגיה הנאצית, כולל האנטישמיות המודרנית בגלגולה הנאצי, ומרכזיות השאלה היהודית בה.
2. הגורמים והנסיבות לעליית הנאצים לשלטון.
3. המעבר של גרמניה מדמוקרטיה לנאציזם – דרך בניית המשטר הנאצי בשנים 1933-1939 (סעיף זה כולל גם את המדיניות כלפי היהודים).
4. דרכי ההתמודדות של הנהגת יהודי גרמניה עם המדיניות שנכפתה על היהודים.
5. תגובות בעולם כלפי המדיניות הנאצית וההתנהלות של השלישי בשנים 1933-1939 (ועידת אוויאן, אניית סנט לואיס...).
6. תוקפנות ופיוס בשנות השלושים: מטרות מדיניות החוץ של גרמניה הנאצית והצעדים שנקטה גרמניה משנת 1933 ועד פרוץ מלחמת העולם השנייה למימוש המטרות. מדיניות הפיוס של אנגליה וצרפת – ביטוייה והסבר מדוע נקטו בריטניה וצרפת במדיניות זו. ההקצנה במדיניות החוץ והתהליך שהביא לתחילת מלחמת העולם השנייה: סיפוח אוסטריה, הסכם מינכן, הסכם ריבנטרופ-מולוטוב.

פרק ג':

השנתיים הראשונות במלחמת העולם השנייה והמדיניות כלפי היהודים

1. המהלכים הצבאיים העיקריים בחזיתות השונות באירופה עד קיץ 1941 והסברים להצלחת הצבא הגרמני בשנתיים הראשונות למלחמה.
2. רעיון 'הסדר החדש' והצעדים שנקטו הנאצים בתקופת המלחמה כדי לקדם את מימושו.

3. מדיניות הנאצית כלפי היהודים בפולין:
- איגרת הבזק של היידריך.
  - המדיניות כלפי היהודים עד העברתם לגטאות.
  - הגטאות – מטרות (מטרות מוצהרות והסברים להקמתם), אופן ניהולם, והפיקוח עליהם.
  - תנאי החיים בגטו: דרכי ההתמודדות של היהודים עם המציאות הקשה בו, 'קידוש החיים' וביטוייו בחיי היום-יום, היוזנראט: תפקידיהם, פעילותם וקשייהם. תנועות הנוער: מאפייני פעילותן.

פרק ד': התרחבות המלחמה העולמית והפתרון הסופי

1. המלחמה העולמית והפתרון הסופי – יוני 1941 – 1945

- הרחבת המלחמה לחזיתות נוספות: הפלישה לברית-המועצות והצטרפות ארצות-הברית למלחמה.
- הקשר בין תחילת ההרג ההמוני של היהודים למלחמה בברית-המועצות.
- השלבים בכיצוע 'הפתרון הסופי'.
- ועידת ואנזה – מטרת כינוסה, משתתפי הוועידה, נושאים שהועלו בה וחשיבות הוועידה.
- יחס האוכלוסייה ליהודים בארצות הכיבוש והגורמים לכך ('העומדים מהצד', משתפי הפעולה, 'חסידי אומות העולם').
- דפוסי ניסיונות הצלה – דנמרק, בולגריה, הונגריה – 'סחורה תמורת דם'.
- פעולות עזרה וניסיונות הצלה של היישוב היהודי בארץ-ישראל למען יהודי אירופה.
- עמדת ארצות-הברית ובריטניה וארגונים בינלאומיים ('הצלב האדום', הכנסייה) בשאלת מתן עזרה ליהודים.
- דרכי הלחימה של היהודים בזמן הפתרון הסופי (בכל אחת מדרכי הלחימה יש להתייחס לזהות המצטרפים, למטרות, ללבטים, לקשיים ולמאפייני הלחימה):
  - המרד בגטאות וייחודו של המרד בגטו ורשה.
  - המרידות במחנות ההשמדה.
  - הלחימה של הפרטיזנים היהודיים.
  - לוחמים יהודיים בצבאות בעלות הברית ובארגוני מחתרת.

2. המפנה במלחמה, סיומה ושאלת הפליטים והעקורים

- קרבות המפנה ומהלכי בעלות הברית שהביאו לתבוסת גרמניה ולהכנעת יפן.
- סיום מלחמת העולם השנייה והמניעים להטלת פצצות האטום.
- פליטים ועקורים – השיבה לאן?
- הקמת האו"ם.

תקופה רביעית:

בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

פרק א': המאבק של היישוב היהודי להקמת המדינה בשנים 1945-1949

1. עמדת בריטניה וארצות-הברית בשאלת הפליטים העקורים ובשאלת ארץ-ישראל (עמדת בוויין, דוח הריסון, הוועדה האנגלו-אמריקנית).
2. מאבק היישוב בבריטים: מאבק בתחום העפלה, פעולות ההתיישבות ומאבק צבאי.
3. העברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם, הדיון באו"ם – עמדת המעצמות (השפעת 'המלחמה הקרה' על עמדת המעצמות בדיון באו"ם), החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 והתגובות לה בקרב היישוב היהודי והפלסטיני ועמדת מדינות ערב.
4. מלחמת העצמאות – חלק א': הכוחות הלוחמים, מוקדי הלחימה והמפנה – תכנית ד'.
5. ההכרזה על הקמת המדינה, הוויכוח על מועד ההכרזה, הקמת צה"ל וכיפוף המחתרות ומטה הפלמ"ח.
6. מלחמת העצמאות – חלק ב': פלישת מדינות ערב, קרבות עשרת הימים והמבצעים האחרונים בצפון ובדרום, הסכמי שביתת הנשק והיווצרות בעיית הפליטים הפלסטיניים.

פרק ב': מדינת ישראל במזרח התיכון

1. השפעות תהליך הדה-קולוניזציה והמלחמה הקרה על הקמתן של מדינות עצמאיות ריבוניות באגן הים התיכון.
2. גורמי אחדות ופירוד בעולם הערבי במזרח התיכון.
3. מדיניות הפנים ומדיניות החוץ של מצרים בימי נאצר.
4. השפעות של תוצאות מלחמת העצמאות והקמת מדינת ישראל ושל תהליך ההקמה של מדינות עצמאיות ריבוניות בארצות אגן הים התיכון על גורל היהודים בארצות אלה (הסבר התהליך הכללי ודוגמאות ממדינות שונות).
5. הבעיות הלא-פתורות בעקבות מלחמת העצמאות, שאלת הביטחון השוטף והביטחון הבסיסי. מלחמת סיני: גורמים, מעורבות המעצמות, תוצאות והשפעות.
6. מלחמת ששת הימים: סיבות, נסיבות, תוצאות והשפעות של המלחמה על ישראל, על הפלסטינים ועל מדינות ערב.
7. מלחמת יום הכיפורים: סיבות, נסיבות, תוצאות והשפעות של המלחמה על מדינת ישראל ועל מדינות ערב.
8. הסכמי השלום בין מדינת ישראל לבין מצרים וירדן (גורמים מסייעים, עיקרי ההסכמים ומשמעותם).

פרק ג': עלייה, קליטה ועיצוב החברה והתרבות במדינת ישראל

1. העלייה והקליטה בשנות החמישים והשישים:
  - א. ארצות המוצא של העולים, גרמי העלייה, ממדי העלייה ומאפייניה: עליית הצלה, עלייה מבוקרת, עלייה חשאית.
  - ב. תהליך קליטת העולים – הקשיים והגורמים שהשפיעו על דרכי הקליטה (כולל אירועי ואדי סאליב – יולי 1959, משמעותם והשפעתם).
2. גלי העלייה למדינת ישראל בשלושים השנים האחרונות של המאה העשרים: ארצות המוצא, הסיבות לעלייה, דרכי ארגון העלייה, תהליכי הקליטה וקשיי העולים. המעבר 'מכור' היתוך לחברה רב-תרבותית' וביטוייו השונים בחברה בישראל ובתרבותה.
3. התמורות בעיצוב זיכרון השואה: השפעת משפט אייכמן ומלחמות ישראל, תמורות ביחס לניצולים, בהתייחסות למושג גבורה ולזיכרון הפרטי.
4. ישראל ויהדות התפוצות: קשרים יחסי גומלין, מקומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ריבונית בחיי היהודים בתפוצות.

שנות השישים: עולים למדינת ישראל

